

MAREK JURCZYSZYN*

Kompendium edukacyjne Edmunda Bojanowskiego, red. Maria Loyola Opiela, Lublin, Wydawnictwo Episteme, 2016, ss. 495.

Dzieło bł. Edmunda Bojanowskiego (1814-1871) jest przez Siostry Służebniczki Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej pieczołowicie chronione, zachowywane, a jednocześnie twórczo rozwijane i propagowane. Świadczą o tym placówki wychowawcze prowadzone przez Siostry, organizowane sympozja i konferencje naukowe, np. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II (10 listopada 1999 r. – sympozjum zatytułowane: *Błogosławiony Edmund Bojanowski – serdecznie dobry człowiek*, zorganizowana w roku beatyfikacji Błogosławionego i w 185 rocznicę jego urodzin; 10 marca 2017 r. – konferencja pt. *Perły polskiej myśli edukacyjnej. Nowe źródła do poznania myśli i dzieła Edmunda Bojanowskiego*) czy systematycznie wydawane publikacje ich Założyciela. Można wymienić chociażby: *Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829-1871*, t. 1-2, Objaśnił, skomentował i zarysem monograficznym poprzedził Leonard Smółka, Wrocław 2001; *Dziennik*, t. 1-4, Objaśnił, skomentował i wstępem poprzedził Leonard Smółka, Wrocław 2010; *Prace, szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita*, t. 1-2, red. Edward Gigilewicz, Maria Loyola Opiela, Lublin 2016, Prace Instytutu Leksykografii KUL.

Ostatnia, wyżej wymieniona, publikacja ukazała się jako rezultat pierwszego etapu projektu badawczego opracowanego przez s. Marię Loyolę Opielę, zatytułowanego *Edycja krytyczna notatek Edmunda Bojanowskiego*. W 2015 r. zaczęto go realizować wspólnym wysiłkiem Sióstr Służebniczek BDNP i zespołu badawczego z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Opracowanie *Kompendium edukacyjnego Edmunda Bojanowskiego* nastąpiło w drugim etapie realizacji projektu.

Struktura *Kompendium* jest logiczna i przejrzysta. Dokonano podziału na dwie części. Część A, zawierająca ogólne podstawy wychowania dziecka i funkcjonowania ochron sformułowane przez Edmunda Bojanowskiego (s. 29-140), składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym z nich omawiana jest geneza i istota ochron. Rozdział drugi dotyczy środków wychowania dzieci. Rozważania E. Bojanow-

* DR MAREK JURCZYSZYN. E-mail: marek-jurczyszyn@wp.pl.

skiego w trzecim rozdziale odnoszą się do podstaw systemu wychowania i prowadzenia ochron. Część B zawierająca treści związane z procesem integralnego rozwoju i edukacji dziecka w systemie wychowania Bojanowskiego oraz z organizacją ochron, także została podzielona na trzy rozdziały (s. 141-472). Pierwszy z nich traktuje o dziecku – jego harmonijnym rozwoju i wychowaniu. Z praktycznego punktu widzenia do podstawowych należy zaliczyć analizy znajdujące się w rozdziale drugim, które dotyczą wychowania i nauki w ochronkach. W rozdziale ostatnim została zaprezentowana instytucja ochron i ich działalność. Kompetentna przedmowa, wprowadzenie i posłowie to niezbędna pomoc dla czytelnika.

Bojanowski uznawał chrześcijańską wizję człowieka i społeczeństwa. Jego filozofia wychowania mieści się w nurcie personalizmu teistyczno-tomistycznego. Podobnie jak Johann Heinrich Pestalozzi uważał, że odrodzenie moralne ludzkości zależy od wychowania. Wielką rolę w tym dziele kształtowania nowych pokoleń przypisywał kobietom. Twierdził, że kobieta i lud rolniczy są najbardziej związani z naturą i z Bogiem – Stwórcą tejże natury. Stąd wynika ich głęboka pobożność, przywiązanie do rodzimych obyczajów, tradycji i ziemi rodzinnej. Stąd też wywodzi się nazwa ochrony (ochronki) związana z chronieniem, zachowywaniem i szanowaniem świętych obyczajów rodzinnych. Ochronka to także „domek macierzyński” wspólnej Matki Kościoła, matki ziemi rodzinnej i Matki Maryi (*Kompendium*, s. 35).

Idea zakładania ochronek dla dzieci wiejskich pojawiła się u bł. Edmunda Bojanowskiego z potrzeby serca. Trudy życia małych mieszkańców wsi, niekorzystne dla ich rozwoju osobowego położenie nie rokowały świetlanej przyszłości. Należało przystąpić natychmiast do działania. Pojawiły się problemy organizacyjne, materialne i kadrowe. Bojanowski – jak we wszystkim – zdał się na wolę Boga.

Jedna ochronka miała liczyć od 20 do 30 wychowanków. Bardzo ciekawy był pomysł zaangażowania do jednej placówki trzech ochraniarek, pełnych dobroci i poświęcenia młodych dziewczyn. Jedna z nich była przewidziana do opieki nad dziećmi, a dwie pozostałe podejmowały pracę zarobkową: wykopki, żniwa, ogród itp. Każda z ochraniarek co trzeci dzień zajmowała się edukacją dzieci. „Tym sposobem nie dadzą ludziom powodu do mniemania, jakoby poświęcenie się uczynom miłosiernym dla drugich przeszkadzało pracować dla siebie” – uzasadniał Bojanowski (*Kompendium*, s. 470). Ochraniarka (ochmistrzyni) miała w relacjach z innymi w pracy i w życiu osobistym naśladować Maryję. Nawet w ubiorze należało się do Niej upodabniać (s. 181).

W myśl sformułowanego przez E. Bojanowskiego programu wychowawczego (*Kompendium*, s. 165-180) ochronki miały być wzorem prostoty i obyczaju krajowego oraz przykładem sielskiego życia. Uważał on, że w obyczajach i zwyczajach ludowych tkwi istota narodowości polskiej. Poza tym nie wyobrażał sobie placówki wychowawczej poza Kociołem. Nauczanie prawd religijnych, przekazywanie wiary dzieciom było podstawą wszystkich działań dydaktyczno-wychowawczych w ochronce. W wielu punktach programu wychowawczego

Bojanowski łączył treści narodowe, obyczajowe (obrzędy), a nawet zabawy dzieci z treściami religijnymi. Jednym z chlubnych i uświęconych zwyczajów zaprowadzonych przez Błogosławionego w ochronce było oddawanie swojej części porcji obiadowej (zupy) do specjalnego garnka dla ubogich. Uczono doświadczenia i „dostępowania” miłosierdzia Boga samego, ale także uświadamiano powołanie do tego, aby samemu „czynić” miłosierdzie drugim (Por. Mt 5, 7). Rozumiał on konieczność troski o harmonijny rozwój człowieka od najmłodszych lat. Dostrzegął wymiar integralny wychowania uwzględniający trzy jego aspekty: a) fizyczny, zewnętrzny (ciało, świat, natura), b) moralny, wewnętrzny (duch, Bóg, serce) i c) obyczajowy, społeczny (życie, stosunki) (*Kompendium*, s. 191). Czymś niesamowitym i potrzebnym było umieszczanie w centralnym miejscu w ochronce ołtarzyka z obrazem Najświętszej Panny Częstochowskiej, dwoma świecami i krzyżem. Ołtarzyk miał być okryty czystym obrusem, a na nim „jeżeli możliwość dozwoli” złożony chleb dla ubogich (*Kompendium*, s. 455). Było to również miejsce modlitwy i przeprosin Pana Boga za różne przewinienia i złe zachowanie w ochronce.

Według Bojanowskiego, zadaniem wczesnej edukacji dzieci nie jest wdrażanie do typowej nauki szkolnej, ale przygotowanie do życia (*Kompendium*, s. 165). Opracował on metodykę nauczania i wychowania w ochronach, która obejmuje: uczestnictwo w obrzędach, praktyczne działania dzieci („zatrudnienia”), sugestie, wskazówki, gotowe programy, a nawet spory zasób przykładowych powiastek, gier, zabaw i opowiadań kształtujących postawy i zachowania podopiecznych („zbudowania”) (Tamże, s. 165-463).

Z załączonego spisu literatury tekstu źródłowego i indeksu osób (s. 479-486 i 489-495) wynika, że E. Bojanowski pisząc o ochronkach nawiązywał najczęściej do prac takich autorów jak: Kazimierz Władysław Wójcicki, Łukasz Gołębiowski, Waclaw Aleksander Maciejowski, Ludwik Adam Jucewicz, Samuel Bogumił Linde, Adam Mickiewicz, Klementyna Tańska Hoffmanowa, Florian Jaroszewicz, Piotr Skarga, Platon, August Cieszkowski, Bronisław Trentowski, Michał Grabowski i innych. Świadczy to o dużym odczytaniu w literaturze przedmiotu.

Dzieło bł. Edmunda Bojanowskiego skłania na nowo do przemyślenia teoretycznych podstaw dla praktyki pedagogicznej. Wiele jego wskazówek można przyjąć i wprowadzać w życie. Treści zawarte w *Kompendium* są ważne nie tylko dla teoretyków wychowania, lecz także dla nauczycieli – praktyków tworzących autorskie programy nauczania i wychowania w przedszkolach. Stanowią inspirację dla nauczycieli religii. To kopalnia bezcennej wiedzy dla każdego wychowawcy małych dzieci, zatroskanego o integralny rozwój ich osobowości.